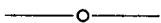

teszi, hogy gondolatokkal terhelje meg s azokat ideoda forgathassa.

Mann költészetében a kitagadottak jutnak előtérbe s a kiválasztottak megmaradnak statisztáknak, mert a harmonikusan élő emberek nála jelentéktelenek s az önmagukkal meg hasonlottak egyedül értékesek és érdekesek.

3. Jobbágy Anna: Kecskemét város a török alatt, különös tekintettel a hódoltság viszonyaira.

(Az író kivonatos ismertetése.)

Kecskemét város török alatti történetének megírásakor nem vezethetett az a törekvésem, hogy teljesen önállóan dolgozzam azt fel. Hornyik a város történetét megírva, buzgó történészhez méltó forrástanulmányok és rendszerező áttekintés után, kerek egész történeti munkát bocsátott a localis viszonyok iránt érdeklődő nagyközönség, — amellet általában kifogástalan a tudományos világ számára is.

De nem használhatta fel Hornyik a Török-Magyar-Államokmánytárt, Velics idevonatkozó munkáját, a deftereket, melyeknek érintetlenül hagyása a török hódoltsági viszonyok rajzában, a mai nagy kútfő-módszerrel dolgozó historikusok számára, szinte elképzelhetetlen.

Ezeknek felhasználásával véltem a város hódoltsági viszonyainak részletezésében új szempontokat bevinni; nem a hódoltsági viszonyokat, hanem a város belső, teljes életének képét illetőleg.

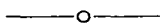
A művelődéstörténeti viszonyok körvonalazása közé igyekeztem a török hódoltság hadi szervezetét beilleszteni, nem hanyagolva el ennek szoros egybekapcsolását az adózással, a közigazgatással és bíraskodással, valamint a változóan súlyos hódoltsági időben is forrongó vallási életet, a protestáns felekezet kialakulását közbeszőni, mint ami a város mai helyzetét, illetőleg felekezeti megszólását igazolja.

Eseménytörténetet, sajnos, nem sokat adhattam a városról; e körülmény a város geográfiai helyzetében leli magyará-

zatát. A források gyér világításánál sem kaptam erre vonatkozólag elfogadható és említésre méltó adatokat.

Kecskemét város történetét a török hódoltsággal kapcsolatban 1526-tól 1690-ig lehet terjeszteni, a zsákmányoló török lovasok visszacsapásaival, mint a szűnő hódoltság utolsó jelenségeivel. Eseménytörténetileg a Szulejmán 1526-iki visszavonulásának szomorú eseménye a város első nagyobb feldúlása, tehát sorsa a főváros sorsával összefüggő, hadászati szempontból is odatartozó. Ismét dűlás a törökök részéről 1529-ben, majd a város állandósított birtokbavétele után csend, a végvárak harcaitól eltekintve, miknek hullámai kevésbé érthették a hódoltságnak úgyszólván középpontjában lévő várost.

Közben a katonailag szervezett török foglалás belső élete nyújtott gazdag művelődéstörténeti anyagot az eltelt 150 évről, a hódoltság közös sokoldalú nyomorúságáról, olykor derűs, majd reménykedő pillanatairól. Az 1680 körüli tatár hadak nyugtalanításai feloldását jelentették a már megjegecesedett török állapotnak, ami — ismét Budával közösen — 1686-ban csakugyan be is következett.

4. Kemény István: Tolnai Lajos.

Tolnai életére és a századvégi irodalmi életre vonatkozólag rendkívül fontos és nagyrészt ismeretlen adatokat találunk Tolnai elfelejtett önéletrajzában. Magatartása, természete és tettei megmagyarázzák, hogy az író a maga korában népszerűtlen volt. Későbbi népszerűtlenségét műveinek erősebb szubjektív volta magyarázza és az, hogy munkái között sok hasonlót találunk. Irodalmi és társadalmi felfogása is merőben egyéni.

Tolnai, az elbeszélő. Nem epikus természet, közbe szól, hősei bukásában saját sorsát írja meg. Az irodalom két irányú terjeszkedése nála jelenkezik első ízben tudatosan: alapos lélekrajzot kapunk és munkáiban addig figyelembe nem vett alakok jelennek meg (munkások, parasztok, gyermekek, állatok). Elbeszélései többnyire életképek, még pedig az élet sötét oldaláról. Regényei társadalmi vagy lélekrajzot adnak; főforrásuk a vidéki élet. Tolnai stílusa szatirikus, keserűen humoros; mű-